

100 MİLYAR TL'LİK TEŞVİK PAKETİ

Dünyayı saran koronavirüs salgını ile ilgili Türkiye'de de vaka sayısının artması, ölümlerin başlaması ve piyasa volatilitésinin hem finansal sektörü hem de reel sektörü tehdit eder hale gelmesi hükümeti de bu konuda aksiyon almaya itti. Cumhurbaşkanı Erdoğan dün merakla beklenen ve reel sektörden hanehalkına tüm ülke vatandaşlarını ilgilendiren mali paketi açıkladı. Açıklanan önlemlerin listesini notumuzun sonundaki sayfada görebilirsiniz.

Açıklanan tüm önlemleri oldukça önemli bulmakla birlikte 100 milyar TL'lik desteği nitelik ve nicelik açısından işletmelerin sağlıklı bir nakit akışı yapısına sahip olmaları ve bu dönemi minimum hasarla atlatabilmeleri için yetersiz buluyoruz. Örneğin nakit akışı salgın dolayısıyla olumsuz etkilenen firmaların, ki sayısının çok fazla olduğunu tahmin ediyoruz, kredi borçlarını 3 ay ötelemek gayet olumlu ancak gerektiğinde bu firmalara ilave finansman desteği sağlanması madde olarak yer almasına rağmen uygulama ile ilgili bir detay bulunmuyor. Burada sektör ayrımı gözetilecek mi, bu desteğin büyüklüğü ne olacak, desteğin finansmanı 100 milyar TL'lik paketin içinde mi yoksa ayrı mı düşünmek gerekir gibi birçok sorunun yanıtlanması gerekiyor.

Ayrıca turizm ve havayolu şirketlerinin içinde bulunduğu riskli durumu atlama için her türlü maddi desteğin bu sektörlerle kanallara kanalize edilmesi gerektiğini olumlu bulmakla birlikte hem konaklama vergisi hem de havayolu taşımacılığında KDV indirimi ile ulaşım ve otel konaklamasını tüketiciler için cazip hale getirmek kendi içinde tutarsızlık içeriyor. İlave olarak, sosyal izolasyonun öncelikli olduğu bir dönemde desteğin konut alımlarında teşvike harcanmasını hem teşviğin etkinliği hem de kaynakların etkin dağılımı açısından şüphe ile karşılıyoruz.

Mevzuattaki esnek ve uzaktan çalışma modellerinin daha etkin hale getirilmesi de özellikle evde kalınmasının hayati olduğu bir dönemde oldukça yerinde bir uygulama ancak bu uygulamanın da detayları, mevzuatta planlanan değişiklikler gibi detaylar henüz açık değil.

Özellikle faaliyetini durdurmak zorunda kalan işletme çalışanlarının temel ihtiyaçlarını karşılayacak maddi imkanlara erişimi açısından kısa çalışma ödeneğinin devreye alınması oldukça yerinde bir karar. Hatırlatmak gerekirse kısa çalışma ödeneği genel ekonomik, sektörel, bölgesel kriz veya zorlayıcı sebeplerle işyerindeki haftalık çalışma sürelerinin geçici olarak en az üçte bir oranında azaltılması veya süreklilik koşulu

Özlem Dericci Şengül

ozlem.sengul@spinn
consulting.com

aranmaksızın işyerinde faaliyetin tamamen veya kısmen en az dört hafta süreyle durdurulması hallerinde, işyerinde üç ayı aşmamak üzere (Cumhurbaşkanı kararı ile 6 aya kadar uzatılabilir.) sigortalılara çalışmadıkları dönem için gelir desteği sağlayan bir uygulamadır. Kısa çalışma kapsamında işçilere kısa çalışma ödeneği ödenmesi ve genel sağlık sigortası primlerinin yatırılması söz konusu olur. Öte yandan şu an 1258 lira olan en düşük emekli maaşının 1500 liraya yükseltilmesi de olumlu. Ancak vatandaşların kullanımı için uygun ve avantajlı şartlarda sosyal amaçlı kredi paketleri devreye alınması teşvik edilecek maddesi kapsamındaki uygulamalarla ilgili de bir değerlendirmede bulunabilmek için biraz daha detaylı bilgi sahibi olmak gerekiyor. Bu konuda finansal kuruluşlara bir tavsiye kararından ziyade vatandaşlara sağanabilecek finansal imkanlarla ilgili daha somut adımlar atılması tedirginliğin atlatılması açısından daha faydalı olurdu.

Koronavirüs salgını nedeniyle gerek Çin gerekse Avrupa ve Ortadoğu pazarlarımızın yer aldığı tedarik zincirinde çeşitli aksamalar kaçınılmaz. Önlem paketinde aksama ihtimaline karşı hem üretimde, hem de perakende de belirlenen önceliklere göre alternatif kanallar geliştirileceği belirtilmiş ancak bu konuyla ilgili herhangi bir çalışma yapıp yapılmadığına dair bir detay açıklanmadı.

Özetle, koronavirüs salgınının Türkiye ekonomik ve toplumsal hayatına olumsuz etkileri öncelikli olarak turizm ve ihracat ağırlıklı sektörlerde ortaya çıkmış gibi görünse de diğer ülke örneklerinden gördüğümüz kadarıyla öncelikli olarak ağırlık verilmesi gereken sektör sağlık. Hem sağlık personelinin korunması hem enfekte olan hastaların uygun tedavi ile hayati tehlikeyi atlatabilmeleri sağlık sektöründeki altyapı ve organizasyonun kuvvetli olmasına bağlı. Önlemler paketinde bu konuyla ilgili yaşlılara maske ve kolonya dağıtımı dışında bir bilgiye rastlamadık. Önümüzdeki dönemde salgının etkilerinin derinleşmesini hiç temenni etmemekle birlikte böyle bir durumla karşılaşırsak GSYH'nin %2.3'üne denk gelen 100 milyar TL'lik kaynağın daha da genişletildiğine, hem önleyici hem de tedavi süreci ile ilgili sağlık harcamalarının çok daha ön plana çıktığına, işletmelerin nakit akışlarındaki aksaklıkları tamir etmek, istihdam kayıplarının önüne geçebilmek ve ekonomik etkilerin bir resesyonu işaret etmesini engellemek için çok daha kapsamlı aksiyon planları açıklandığına şahit olabiliriz. Kaynak olaraksa İşsizlik Sigortası Fonu, işletmelerin istihdam kayıplarına neden olmadan bu geçici dönemi atlatalmaları için önemli bir yedek akçe görevi görecektir.

TCMB'NİN AÇIKLADIĞI ÖNLEMLER

Mali paket açıklanmadan önceki gün 19 Mart'taki toplantısını 2 gün öne alarak acil şekilde toplanan TCMB'nin önlemlerine de değinmek isteriz. TCMB tüm finansal sistemin istikrarlı bir şekilde çalışmasını sağlayabilmek için önce 100 baz puanlık bir faiz indirimi gerçekleştirmiş, ardından da bir dizi likidite önlemi açıklamıştır. TCMB açıklamasında korona virüsün Türkiye ekonomisi üzerindeki olumsuz etkilerinin sınırlandırılması açısından finansal piyasaların, kredi kanalının ve firmaların nakit akışının sağlıklı işleyişinin devamının önemine işaret etmiştir.

TCMB'nin açıklamasına göre bankaların ihtiyaç duyduğu tüm likidite banka tarafından sağlanacaktır. Bunun için TCMB hergün düzenlenen haftalık repo halelerinin yanı sıra ihtiyaç duyulan günlerde 91 günlük repo ihaleleriyle ek likidite imkanı sağlayacak. Ek olarak bankaların yeni likidite imkanlarından reel sektöre kesintisiz kredi akışı sağlaması için 91 günlük repo ihalelerinde politika faizinin 150 baz puan aşağısında yani %8.25 oranla likidite sağlanması oldu. Ayrıca reel kredi büyüme koşullarını sağlayan bankalar için yabancı para zorunlu karşılık (ZK) oranları tüm vade dilimlerinde tüm yükümlülükler için 500 baz puan düşürülecek. Hatırlatmak gerekirse tüm bankalar tuttukları mevduatın belirli bir kısmını TCMB hesaplarında zorunlu karşılık olarak ayırmak zorundalar. Böylece %19 olan ve 1 yıla kadar döviz mevduatları için geçerli ZK'lar %14, %15 olan 1 yıldan uzun mevduatlara uygulanan ZK'lar da %10'a düşürüldü. Bu sayede bu bankalara yaklaşık 5,1 milyar ABD doları karşılığı döviz ve altın cinsi likidite verilmesi beklendiği açıklandı. Uygulamayı oldukça olumlu bulmakla birlikte uygulamanın sadece reel kredi büyümesi sağlayan bankalar değil tüm bankalar için geçerli olması ve dolayısıyla kapsayıcılığının çok daha geniş olmasını tercih ederdik. Zira aksi takdirde bazı bankaların müşterilerine avantajlı likidite imkanı sunması söz konusu olurken diğerleri bu imkandan mahrum olacaklar ve sıkışık durumları devam edecek.

Açıklanan bir diğer imkan da 18 Mart - 30 Haziran 2020 arasında vadesi gelecek reeskont kredisi geri ödemelerine 90 güne kadar vade uzatım imkânı tanındı. Böylece 7,6 milyar dolar karşılığı reeskont kredisi geri ödemesi ertelenebilir duruma geldi. Ek olarak kredi taahhüdü açık olan reeskont kredileri ile 18 Mart -

30 Haziran 2020 arası kullanılacak reeskont kredilerine 12 ay ek taahhüt kapama süresi verildi; böylece bu kredilerin taahhüt kapatma süresi 24 aydan 36 aya çıkartıldı. Mevcut reeskont kredisi azami vadeleri de 20 Mart 2020 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, kısa vadeli kullanımlar için 120 günden 240 güne, daha uzun vadeli kullanımlar için ise 720 güne çıkartıldı.

Tüm bu açıklanan önlemler sayesinde önemli bir likidite sıkışıklığının önüne geçilmiş gibi görünüyor. Ancak her geçen gün artan sayıda işletmenin faaliyetlerini durdurduğunu veya çalışanlarına izin vererek durma noktasına getirdiğini görüyoruz. Dolayısıyla işletmelerin geçici olduğunu bildiğimiz bu zor durumu en az hasarla atlatabilmesi için tüm diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de tüm imkanların seferber edilmesi ve önceliklerin iyi tespit edilerek işletmelerin nefes alabilmelerini sağlayacak önlemlerin hayata geçmesini bekliyoruz. Bu çerçevede hem TCMB'den hem de mali kanaldan daha fazla destek önleminin hayata geçirildiğini ve finansman olanaklarının açıldığına şahit olabiliriz.

EK - Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından açıklanan 21 maddelik önlem ve teşvik paketi

1. Perakende, AVM, demir-çelik, otomotiv, lojistik-Ulaşım, sinema-tiyatro, konaklama, yiyecek-içecek, tekstil-konfeksiyon ve etkinlik-organizasyon sektörleri için muhtasar ve KDV tevkifatı ile SGK primlerinin Nisan, Mayıs ve Haziran ödemeleri 6 ay erteleniyor.
2. Konaklama vergisi Kasım ayına kadar uygulanmayacak.
3. Otel kiralamalarına ilişkin irtifak hakkı bedelleri ve hasılat payı ödemelerini Nisan, Mayıs ve Haziran ayları için 6 ay süreyle ertelenecek.
4. İç havayolu taşımacılığında 3 ay süreyle KDV oranı %18'den %1'e düşürülecek.
5. KOVİD-19 salgınıyla ilgili tedbirlerden etkilendiği için nakit akışı bozulan firmaların bankalara olan kredi anapara ve faiz ödemeleri asgari 3 ay ötelenecek ve gerektiğinde bunlara ilave finansman desteği sağlanacak.
6. İhracattaki geçici yavaşlama sürecinde kapasite kullanım oranlarının korunması amacıyla ihracatçıya stok finansmanı desteği verilecek.
7. Bu dönemde işlerinin olumsuz etkilendiğini beyan ederek talepte bulunan esnaf ve sanatkârların Halkbank'a olan kredi borçları, Nisan, Mayıs ve Haziran anapara ve faiz ödemeleri 3 ay süreyle ve faizsiz olarak ertelenecek.
8. Kredi Garanti Fonu limitini 25 milyar liradan 50 milyar liraya çıkartılacak, kredilerde önceliği gelişmelerden olumsuz etkilendiği için likidite ihtiyacı oluşan ve teminat açığı bulunan firmalar ile KOBİ'lere verilecek.
9. Vatandaşların kullanımı için uygun ve avantajlı şartlarda sosyal amaçlı kredi paketleri devreye alınması teşvik edilecek.
10. 500 bin liranın altındaki konutlarda kredilendirilebilir miktar %80'den %90'a çıkartılacak, asgari peşinatı %10'a düşürülecek.
11. Virüsün yayılmasına karşı alınan tedbirlerin etkisiyle Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında temerrüde düşen firmaların kredi siciline "mücbir sebep" notu düşülmesi sağlanacak.
12. Stopaj gibi kaynağında yapılan kesintilerin ödemelerini içeren muhtasar beyannamelerin süreleri 3 ay ertelenecek.
13. Asgari ücret desteğini devam edecek.
14. Mevzuattaki esnek ve uzaktan çalışma modellerinin daha etkin hale getirilmesini sağlanacak.
15. Kısa Çalışma Ödeneği devreye alınacak, bundan faydalanmak için gereken süreçler kolaylaştırılacak ve hızlandırılacak. Böylece faaliyetine ara veren işyerlerindeki işçilere geçici bir gelir desteği verirken, işverenlerin de maliyeti azaltılmış olacak.
16. En düşük emekli maaşını 1.500 liraya yükseltiyoruz. (önceki 1238TL'ydi)
17. Emeklilerin bayram ikramiyesi Nisan ayı başında ödenecek. Emeklilerin maaş promosyon ödemelerinin de, şubelere gitmelerine gerek kalmaksızın, doğrudan hesaplarına yatırılmasını sağlanacak.
18. Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığımızın belirlediği kriterlere göre ihtiyaç sahibi ailelere yapılacak nakdi yardımlar için ilave 2 milyar liralık bir kaynak ayrılacak.
19. İstihdamdaki sürekliliği temin etmek amacıyla 2 aylık telafi çalışma süresini 4 aya çıkartılacak.
20. Küresel tedarik zincirlerindeki aksama ihtimaline karşı hem üretimde, hem de perakende de belirlediğimiz önceliklere göre alternatif kanallar geliştireceğiz.
21. Tek başına yaşayan 80 yaş üstü yaşlılarımız için, sosyal hizmet ve evde sağlık hizmetlerinden oluşan periyodik takip programı devreye alınacak.

ÖNEMLİ: *Bu gönderiyi başkaları ile paylaşmamanızı rica ederiz. Fikri emeğimize saygınız için şimdiden teşekkür ederiz.*

Bu rapordaki veriler düzenli bir şekilde halka açık kaynaklardan elde edilip, yalnızca bu bilgilere yönelik yorumları iletmek üzere hazırlanmıştır. Rapordaki bilgilerin kullanımından doğacak sorumluluklar, ve olası zararlardan belge yazarı sorumlu tutulamaz. Bu yayın iznimiz olmadan, kopyalanamaz ve/veya dağıtılamaz; bilgisayar sistemlerine aktarılamaz.